

IL HABIB

Johroġ cull nhar ta tlieta, barra mil gimgha il Cbira u il gimgha ta Labsi.—L'imsieħbin ta Malta u Għaūdex jistūielhom, bil Posta b'collox, tliet xelini fis-sena, li jistghu jithallsu xelin cull erba' xhur, bil-kuddiem. Ta Barra, jistūielhom xelin actar fis-sena u jaħtieġ iħallsu għall'inkas bis-sitt xhur fuk.—Min ma javżax xahar kabel tagħlaklu is-sena, jirtabat għal oħra.—Ebda chitba li tasal f'idejn id-Direttur ma targa tirtadd l'ura.

Imzeūiak b'cull xorta ta daūl, ta tagħlim, ta aħbarijet u ta mogħdija taz-żmien: imma dejjem nisirani u *ħabib tal-kalb*.

Proprietarju: il *Cumitat tal Ghakda tal Appostulat tat-Talb*. li kankal u sejjer imexxi dan il kari tajjeb, għall gid tal Maltin.

Direttur: is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi (strada santa Lucija, numru 89.)

Amministratur: is-Sur Dūardu Galea (str. Cristoforu, numru 174)

Stamperija: G. Muscat (strada sant'Orsla, numru 213).

L'EUĀEL SENA.

IT-TLIETA, il 15 TA OTTUBRU, 1912.

NRU. 36.

Inbiercu b'kalbna collha il HABIB, gazetta bil Malti, u nirricmandawh lir-Reverendi Cappillani, biex ixerrduh kalb l'insara tal Parroċi taħhom, ghax nistenneū minnu gid cbir.

Mil Belt, fid-19 ta Jannar, 1912.

P. ARCISKOF U ISKOF.

Akraū.....

Billi id-Direttur nhar t'Erbgha u nhar ta Hamis actarx icun barra mil Belt—il *Habib*, m'illum il-kuddiem, bis-sensja tal *Cumitat tal Appostulat tat-Talb*, jibda johroġ nhar ta Tlieta.

CONCORS

(jigifieri *Tigrija*).

Mita Monsinjur Galea (li, gharef u tal-ħegġa, iħobb jaħdem biex jati tas-seū id-daūl lill cull-min ghandu bżonnu) ried jagħmel *Concors* bejn l'imsieħbin tal *Habib*, chellu jibka bix-xeūka, ghax ūieħed biss bagħat xi haġa mictuba. Imma il lħiħ jagħleb ix-xħiħ—ighid il Malti. Mela, nergħu naħbtu ħabt'oħra. Aħna naghmlu chemm nistghu biex inkajjmu ir-riekdin: u, imbagħd, jecce iridu jibkghu jonħru, ma tcunx ħtija tagħna.

Għall flus ma tħajjar ħadd: naraū għall *Gieħ ta Chittieb tajjeb* icunx hemm min jtkankal.

Gejj il Milied! X'hemm fid-dinja actar ħelu u sabiħ, actar ghōli fil ħsieb u għaziż għal kalbna mit-*Tūielid tal Bniedem-Alla fil għar ta Betlem?*... Eluf tal eluf chitbu fuku, bl'isna collha tad-dinja: imma daūc il ġrajja għadhom dejjem godda u katt ma jikdiemu, ghax katt ma icun inchiteb fukhom biz-zejjed!

Mela, min jibghatilna l'aħjar *Poezija* fuk il *Milied*, inxandruħ bħala rebbieħ tal *Concors*, natuħ *Certificat* u ingibu il *Poezija* tiegħu fil *Habib* li johroġ fil gimgha tal *Milied*, b'li stess *Certificat* stampat taħtha, it-tnejn fl'eūuel faċċata.

Il pattijet huma daūn:

1. Il *Poezija* ma għandux icun fiha actar minn tmenin vers u inkas minn erbgħin. Jaħtieġ ucoll tcun bir-rimi. Imma il għazla tal versi u it-taksim

ta li strofi u tar-rimi inħalluħom f'idejn il chittieb.

2. Hemm bżonn li taslilna sal aħħar ta Novembru: daūc li jiguna ūara naħarkuħom, bla ma nifthuħom xejn.

3. Id-Direttur jagħzel zeūġ *Chittieba* mill'actar imsemmija, biex jaktghu huma, taħt ghajnejh, liema *Poezija* għandha tieħu iċ-*Certificat*: u dan jigī iffirmit minnhom it-tnejn: Imma, jecce il *Poezija* icunu dghajjfin collha, icunu jistghu ma jatu iċ-*Certificat* lil ħadd; u jecce ma jakblux bejniethom, icunu jistghu jatu zeūġ *Certificati*, jigifieri jagħzlu *Poezija* cull ūieħed—u, jecce jigū hecc, għad li tcun haġa cbira, iz-zeūġ *Poezija* jigū jieħdu li stess *gieħ*, ghax dejjem icunu intagħzlu minnhom it-tnejn fost il *Poezija* l'oħrajn collha.

4. Il *Poezija* għandha tinbghat f'ittra magħluka: *mingħajr l'isem ta min chitibha*: u f'lōc l'isem għandu icollha chelma makluġha minn żnied il chittieb, biex isservi ta *kaddis*. Mal ittra bil *Poezija* magħluka fiha, tinbghat ittra oħra magħluka ucoll: u din fukha, *minn barra*, għandu icun fiha mictuba il chelma tal *kaddis* u *geūūa* l'isem tal chittieb, b'fejn jokghod u min hu seūūa. Iz-zeūġ ittri jixteħtu it-tnejn fil Posta, cull-ħadd ta fejn joghġbu; u isir fihom dan l'indirizz: *Lid-Direttur tal Habib*—Strada Forni, 94, Valletta. Tajjeb ucoll li ūieħed jicteb fuk iz-zeūġ ittri, x'imchien fejn tidher minn barra, il chelma: *Concors*—biex ma jithalltux mal ittri l'oħra li jiguna.

5. Iz-zeūġ Imħallfin jifthū l'ittri li icun fihom il *Poezija*: u l'oħrajn bl'ismijet tal chittieba jibkghu magħluka, f'idejn id-Direttur. Imbagħd, mita huma jaktghu liema fosthom ħakkha il *premjū*, id-Direttur jiftaħ kuddiemhom l'ittra li fukha icun hemm il *kaddis* ta taħt dic il *Poezija*: u l'ittri l'oħra collha, bl'ismijet tal chittieba telliefa magħlukin fihom, jinħarku mid-Direttur u miż-zeūġ Imħallfin flimchien. Hecc ħadd ma icun

jaf ħlief l'isem tar-Rebbieħ biss. U il *Poezija* li ma jieħdux *premjū*, flimchien mal inforor taħhom collha, jinħarku ucoll, biex ma jibkax f'idejn id-Direttur ħlief il carti ta min icun rebaħ il *premjū*.

6. Jaħbat ħafna, fl'aħħar nett, li chiecu iz-zeūġ ittri magħluka jtkieghdu flimchien geūūa inforra oħra, ftit acbar minn taħhom, biex ma tintilifx xi ūaħda minnhom.

Daūn ir-*Regulamenti* ma klajnihomx minn rasna: Barra, isiru cull imchien u sicūit.

ID-DIREZZJONI.

Il Cūgress ta Londra.

(5)

Il ftuħ tal Cūgress.

Il Catidral ta Westminster rat bosta drabi ma tul iz-żmenijet ħūejjeg cbar u tal għageb u denji li jibkghu imsemmija f'li storja; imma sgur li katt ma rat haġa tant cbira u tant impurtarti daks chemm rat dic in-nhar li fetah il Cūgress tal Eūcaristija, jigifieri fid-9 ta Settembru 1908, nhar t'Erbgha, fil ghaxija. U dina chienet haġa cbira u impurtanti mhux biss fl'expressjoni ta barra, u f'daūc il ħūejjeg li jidhru bil ghajnejn, imma haġa cbira ucoll u impurtanti l'ictar fis-sinjificat profund taħha. Il Cnisja Cattolica chienet hemm irrappresentata mil Ministru taħha. Il Papa bħala Vigarju ta Gesū Cristu chien jinsab hemm fil persuna tal Legat tiegħu. Gesū Cristu, Cap invisibbli tal Cnisja imkaddsa, chien kieghed hemm siechet, moħbi, jara collhox, imexxi collox.

Fit-8 ta fil-ghaxija, il Catidral chienet gā mimlija minn fuk s'isfel, u ma chienx jinsab fiha post battāl; u mhux biss chienet haġa sabiħa li tara dac il poplu hecc cbar geūūa dic il Cnisja, imma haġa ictar sabiħa x'ħin tara daūc ir-rappresentanzi collha, li hemm chienu jinsabu—rappresentanzi ta Ordnijet, ta Cumpanniji, ta Persunaġġi cbar tal Inghilterra, chif ucoll ta tant Societajet imxerrda mad-dinja collha; nies minn cullimchien, nies mil Lvant il bogħod, nies mil Punent il bogħod, nies mill'ibħra ta fuk, nies mill'ibħra ta' isfel, bliet cbar, provinci shah, pajjiżi differenti, l'Eūropa, l'Asja, l'Africa, l'America bagħtu collha ir-rappresentanti taħhom. In-nazzjonijet collha, il ġnus collha, collha chemm huma ir-razez chienu hemm jinsabu irrappresentati, hemm nistghu nghidu chienu jinsabu collha chemm huma l'ulied ta Noē; u billi il Cnisja tal Catidral ta Westminster, għalchemm fiha infisha hija

bosta cbira u tasa hafna nies, imma ma chienitx biż-zejjed cbira biex tasa dauc in-nies collha, ghalhecc mhux biss geūa chienet mimlija bin-nies, ma anchi barra, in-nies collha haġa ūaħda, marsusa ma xulxin, hadd ma sata jitharrec.

Geūa il Cnisja, imbaghd, collox chien bl'ordni, cullhadd kaghad fil-lôc tieghu, Sacerdoti, Cappillani, Canonici, Prelati, dinjitari ta cull grad hadu il post taħhom. Iskifjet u Arci-Iskifjet kaghdu collha scond id-dinjita taħhom fil corsija tal Cnisja minn fuk s'isfel, imkassma f'zeuġ fili, biex minn nofshom ighaddi il Cardinal rappresentat tal Papa. Il Cardinali l'oħra kaghdu fil cōr, fis-sedia taħhom, cullhadd jittenna minn mument għall'iehor il Cardinal Vanutelli, Legat tal Papa.—Meta eccu, flahharnett, jasal il mument tad-daħla ta dana il Cardinal, it-trumbetta minn barra tati is-sinjal li ūasal, f'salt ūiehed l'ucuh jibiddlu, cullhadd ferhan iħares banda ūaħda, cullhadd iħares l'isfel, lejn il Cardinal li chien diehel, il kniepel idokku collha b'sollennità l'izjed cbira, l'orgni jinstama bil forza tieghu collha u cant l'izjed helu bida icanta l'antifona li il Cnisja taghmel għal tal apposta għal circostanza bħal dina, *Ecce Sacerdos magnus*; u il Cardinal rappresentant ta. Papa, fost dac il ferh collu, fost dica il lakgha hecc cbira, kalb dic issullennità collha, jidhol geūa il Catidral, ighaddi minn kalb dic ix-xmara ta Iskifjet u Arci-Iskifjet, li id-dinja chemm ilha teżisti katt ma rāt barra mil Belt ta Ruma. L'Arci-Iskof ta Westminster (illum il Cardinal Bourne), imlibbes bl'abiti sagri, bil cappa fuku, bil mitra f'rasu, f'idej li baclu pastoral tieghu jimxi il-kuddiem, id-Delegat ta San Pietru, il Cardinal Vanutelli, ighaddi għat-tron tieghu. Hemm, x'ħin jasal, iħares ma dūaru, jilmaħ il Cardinal: shabu, bħalu Prinċipijet tal Cnisja imkaddsa (sitta minn-hom chienu kieghdin taħt it-tron taħhom) u malajr, mingħajr żmien ma jitlef, jati bidu għall-Congress Eucaristicu. Jinxtehet għar-coppetj kuddiem l'Artal imkaddes, ūaħdu jokghod jitlob: ūara ftit ikum jitla l'Artal, ibusu fin-nofs, idur lejn dac il Poplu, jati il barca tieghu.—Kaghad bil kieghda fuk il faldistorju: u fost schiet tant cbir bida jakra l'ittra tal Papa. Dina l'ittra li kralhom chienet dic li stess ittra li il Papa baghat lil dac il Cardinal xi għaxar ti jem kabel, fit-28 t'auissu, sabiex jiddelegah minn f'lôcu, halli hecc dac il Cardinal jirrappresenta il Papa stess fil-Congress ta Londra.—Dina l'ittra ingibuha darb'oħra. U il Cardinal kara l'eūiel haġa dina l'ittra tal Papa, sabiex jipubblica kuddiem cullhadd illi hu ma marx fil-Congress bħala semplici persuna privata, jeū bħal Cardinal l'oħra, imma mār bħala Rappresentant tal Papa. Ūara li kara dina l'ittra, il Cardinal stess li kraha, il Cardinali l'oħra, l'Arci-Iskifjet, l'Iskifjet, is-Superiuri ta l'Ordni li he-mn chienu jinsabu, is-Sacerdoti u is-Seculari, cullhadd jinxtehet għar-coppetj fl'art, kuddiem Gesù Sagramentat, sabiex Lilu jadura. U Gesù Sagramentat, f'li stess persuna tieghu, chif chien jinsab present, mit-tabernaculu imkaddes, bierec dac il Poplu collu, li kuddiemu chien jinsab mixhut għall'adurazzjoni. Infetaħ hecc, b'din il maniera, il-Congress Eucaristicu ta Londra u cullhadd hareġ mil Cnisja ibierec u ifahħar ll'Alla.

(*Jissocia*) DUN ANTON VELLA, D.D.

(*Cappillan ta ħal Luka*).

Harsa lejn l'Eūropa.

Il paci tal Eūropa kieghda f'idejn il Potenzi il Cbar: u għad li collha jakblilhom ma jicsruhiex, ghax, jecj jithaūdu bejniethom, Alla jaf x'icun minn dauc li jidhrilhom li huma fuk ir-riħ, fil ūakt li taparsi imellu ūaħda lill'oħra u is-Slaten taħhom sicūt biż-żajjar għand xulxin, minn taħt dejjem jaraū x'jaghmlu l'oħrajn, biex huma jarmat irūieħ-hom aħjar, fl'art u fuk il baħar, scond mnejn jibżghu jeū jaħsbu li jifilhu għalihom. Ghax huma hbieb bil cliem u bid-dieher, izda minn taħt ikisu-ruħhom ghedeūa.

Hecc chien minn aul-id-dinja: u il proverbju latin li ighid *Jecj trid il paci, thejja għall gūerra*, ekdem hu mil Potenzi il Cbar ta 'llum collha!

Daūn il Potenzi huma Sitta: l'Inghilterra, ir-Russja, Franza, il Germanja, l'Aūstrja u l'Italja — ħamsa minn-hom taħt ħacma ta Sultan u Franza fosthom collha immexxija minn President, li isir bil vōti għal seba' snin, ghax, ūara li it-Tielet Napuljun, fil gūerra tal 1870, ūaka prigjunier tal Germanja, riedet tibka Republica, bħalma huma l'America, li Svizzera, xi Pajjiżi oħra li aħna ftit nghanbu rāsna bihom u issa il Portugall ucoll, għad li, chif jidher, ir-Republica fiħ ma għandhiex ħajja tūila.

Tlieta minn daūn is-Sitt Potenzi: il Germanja, l'Aūstrja u l'Italja: għandhom *Flehima bejniethom*, imsejja it-*Triplici Alleanza*, jigifieri il *Għakda tat-Tlieta*. U din il *Flehima* ilha magħmula bosta żmien, ghax, għad li jirtabtu għal ftit snin, cull mita tigi biex tagħlak, ūara ħafna għajdun u tharrif tal gazetti, jergghu igedduha. Mela, daūn it-tliet Potenzi, għal-chemm it-Taljani u l'Aūstrjaci, imħabba Triesti u l'artijet l'oħra li l'Italja għad għandha taħt idejn l'Aūstrja, katt ma thāmlu ūisk bejniethom u jecj takra il grajja taħhom tghid li huma clieb u ktates—daūn it-tliet Potenzi mhux biss li ma jatux bejniethom, imma, jecj xi Potenza barranija mil *Flehima* taħhom taħbat għal ūaħda minn-hom, it-tnejn l'oħra jakbzu għaliha; u jecj ūaħda minn-hom taħbat hi għall-Potenza barranija mil *Flehima*, it-tnejn l'oħra ma jindaħlulha xejn u iħalluha taghmel taħha, bħalma gara, biex ingibu esempju, fil gūerra tal Italja mat-Turchija fuk Tripli u Bingħazi.

It-tliet Potenzi Cbar l'oħra—l'Inghilterra, ir-Russja u Franza—kieghed jinghad li huma mifeħmin ucoll bejniethom: izda mhux bid-dieher. Kieghed jinghad! Imma daūn ħsiebijet ta dauc li insejjuħhom *Politici*: dauc li jidhrilhom li jafu jakraū fid-dlam! Imma min jaf x'hemm miżruh minn taħt u x'jista jimbet minn jum għal iehor? . . .

Nafu li Franza, għad li għaddeū fuk l'erbgħin sena, għadha imfansta għall Germanja; u il għajb li din għamlitilha bit-ticsira li chissiritha fl'1870, mita cull-hadd chien jaħseb li hi tiflah ūisk actar minnha, baka 'mūaħħal bħal xeūca fi griezmeħja. Nafu ucoll li l'Inghilterra, għal-chemm issa tidher ħabiba cbira ta Franza u saħansitra il *Prince of Wales*, il Ūerriet tas-Saltna Ingliża, mār jieħu il pratca fuk il frejgati franciżi u kāl li katt ma jinsa il lakgha li chellu minn-hom, għandha interessi cbar fil-Mediterran, interessi li ma jakblu xejn ma dauc tal gāra taħha. Il port ta Biżerta kieghed krīb ūisk minn Malta u il Marocj jigi bisūt Gibilterra! Zeuġ ti sjuf f'ghant ūaħda!—Targā, il Germanja kieghda tintilha cull-jum actar biha infisha: u dic il chelma tal Imperatur Guliermu *Xortina fuk il baħar* sarreūha tajjeb il Potenzi il Cbar collha u rabtuha ma subghajhom. Il cobor li kieghda ticber bis-sieghat, hadd m'hu f'ghajnu minnu, inkas iz-zeuġ ti hbieb taħha. Difatti, l'Aūstrja, li taf x'għandha

imbejjet l'Italja u x'jista jigrilha chiecu il Germanja tingħakad mal Inghilterra, min jaf chif in hi imxebilca mar-Russja, li għandha ħafna tigrif teūmi ma taħha fl'artijet ta bejniethom; u l'Italja, li giet mghejuna ħafna mill'Inghilterra biex saret Saltna u inkas issa fil gūerra ta Tripli ma sabet ruħha imfixcla minnha, dejjem uriet imħabba u kima cbira għaliha, għad li għandha dic il *Flehima* mal Aūstrja u mal Germanja. Ir-Russja, 'mbagbd, cull-hadd iridha mieghu u hadd ma irid jirħilha tersak fuku. Il mustieħ taħha kieghed f'idejn it-Turchija: u nistghu naħilfu li hadd minn-hom ma jitlobha thalliha tghaddi mid-Dardanelli, la il hbieb u inkas l'egħdeūa. Imma hi dan tafu tajjeb: u, għad li issa tidher haġa ūaħda ma Franza u mal Inghilterra, Alla jaf minn taħt fejn hu ħsiebha.

Ma nghanbu xejn għall Spanja, illum imħallta mal Inghilterra, ghax ir-Re taħha iz-zeūeġ ma Prinċipissa ingliża (ma dan collu, l'Imperatur tal Germanja u ir-Re tagħna huma ucoll ulied l'aħūa) u għall Grecja u il Portugall, li huma tliet Potenzi zghar ħdejn is-Sitta li kieghdin insemmu: u jecj daūn, Alla ħares katt, jaħbtu għal xulxin, izommu ma fejn l'actar jakblilhom biex jibżghu għal rashom jeū sa chemm jistghu ma jindaħlux fit-tabxa. . . .

Hemm ūisk izjed xi nghanbu, biex nuru chif jinsabu mibrum in is-Sitt Potenzi il Cbar bejniethom: l'actar issa, bit-tixūixa tal Bulgarja, tas-Serbja u tal Montinegru, li dejjem sejrin jatu mat-Turchija u ma jatu katt, ghax il Potenzi il Cbar igebbdūhom bil ħajta bħall pupi u jagħmlu li iridu bihom: imma għall Karrejja tal *Habib* daks hecc biż-zejjed.

Aħna nitolbu ll'Alla li katt ma tinchiser il Paci ta bejn is-Slaten Insara, chif tghallimna u tūiddibna ir-Religjon Cattolica. *Ut Regibus et Principibus Christianis pacem et veram concordiam donare digneris, te rogamus, audi nos*—nghanbu fil Litanija it-tūila. U, għad li tnejn minn-hom Protestanti u ūaħda Xismatica, is-Sitt Potenzi il Cbar huma Insara collha. Bħala, 'mbaghd, sudditi fidili li aħna tal Inghilterra, nitolbu ucoll, b'kalbna collha, li Hi dejjem ticber actar fid-dinja u issaltan rebbieħa, għall gieħ u għall kima taħha fiha infisha u tal Bandiera għaziža li għandna tbatti fukna.

Imma, biex incunu tajna seūa *ħarsa lejn l'Eūropa*, chif ūegħdna fil bidu, fadlilna naraū, chiecu l'Inghilterra, Franza u ir-Russja, mil banda il ūaħda, u il Germanja, l'Aūstrja u l'Italja, mil banda l'oħra, icollhom x'jaksmu bejniethom, x'saħħa għandhom, tlieta contra tlieta, scond ma ūiżin-hom, daūn il granet, ūiehed mil Chittieba li jidhrilhom li jifhmu, fil *Corriere di Sicilia*—gazetta cattolica. U, kabel ma nissociaū il-kuddiem, nistkarru li aħna sejrin ingibu dan l'uzin tas-Sitt Potenzi għall curzità tal Karrejja tagħna: izda ma naghmlux tajjeb għaliħ.

Fl'art, għandhom:

Franza, 620 battaljun, 446 squadrūn u 779 batterija—*ir-Russja*, 1284 battaljun, 511 li squadrūn u 623 batterija, barra minn 323 cumpanija tal Cozacchi—u l'*Inghilterra*, biex joħorgu jiccumbattu barra mill'ibħra taħha, 80 battaljun, 40 squadrūn u 84 batterija—li, tat-tlieta flimchien, jagħmlu 1984 battaljun, 1220 squadrūn u 1486 batterija;

l'Italja, 385 battaljun, 150 squadrūn u 270 batterija—*l'Aūstrja*, 607 battaljun, 242 squadrūn u 251 batterija—u il *Germanja*, 652 battaljun, 516 li squadrūn u 836 batterija—li, tat-tlieta flimchien, jagħmlu 2104 battaljun, 908 squadrūni u 1457 batterija.

Fuk il baħar, għandhom ūisk actar bejjeħ tal battalja l'Inghilterra u Franza, għalavolja mingħajr ir-Russja maħhom: l'Inghilterra ūehidha, ticseb izjed mit-tliet Potenzi tal

Mil LUCERNA TAL HAĠJA. — 28. Alla ighannak il maħbubin tiegħu bis-slaleb u bin-nichet, bħalma naraū fuk Ibnu stess.

Ftehma maghkudin flimchien: u m'hemmx bżonn nokoghdu nghodduhom, ghax din haġa li jafha u jistkarrha cull-hadd. Imma scond fejn issir it-takbida u chemm icollhom żmien il frejgati biex jingabru banda ūaħda, ghax min ghandu il flotti tieghu imxerrdin fil bgħid minn xulxin, jista isib-ruħu ħażin, mita tal għedeūa icunu migburin f'baħar ūiehed u krib ūaħda mill'ohra. Dan ighiduħ l'Armirailli il cbar collha. Mela, jecc, Alla ħares, tkum f'dakka ūaħda gūerra fuk il baħar, ūisk actar mil għadd tal frejgati jista jisūa it-taksim taħhom.

Frattant, il Germanja kieghda tħaxxen il flotta taħha cull jum iżjed: donnha trid titla fuk ras cull-hadd: imma, nergghu nghidu, min jista jifhem x'hemm mizruħ minn taħt bejn is-Sitt Potenzi il Cbar, għad li jidhru maksumin fi tlieta u tlieta? Min jisgurana li l'Inghilterra, jecc tinfired għal xi haġa minn Franza, ma icollhiex minnufiħ il Germanja maħħa? U jecc it-Turchija, infuscata għall'Italja li kieghda tidħliha ūisk fil għalka taħha u għall Potenzi li kieghdin ihalluha tagħmel rajha, tirħi lir-Russja toħroġ mid-Dardanelli, min jaf chif jinkasmu u jithaūdu bejniethom l'erba' Potenzi l'ohra, jigifieri l'Inghilterra, Franza, il Germanja u l'Aūstrja?...
Il *Politica* karrieka!

Nitolbu, mela, ll'Alla li ma tinchiser katt il Paci bejn is-Slaten Insara. S.C.A.

Biedja.

OTTUBRU.

Ix-xaħar tal mizirgha.

Iraħhsu—it-teūm, il ghansar, iż-żaghfran, il fraūli.

Jizħar—il ħarrub, il busbies, in-nespuli.

Isajjru—il dielja, iż-żebbuġ, ir-rummien, il langas, ir-rand, il pumacannella, il pistaċci, iż-żorba, li sfargel.

Jinza—il ħaūħ, li sfargel, il langas, it-toffiħ ta Billudja, il geūż, il berkuk, iż-żinzel.

Xogħol tal bdieūa.

Fir-raba baġħli:

Taħrad u iddammal ir-raba.

Jinzerghu—ix-xghir, il ġolbiena, il piżelli, iċ-ciccarda, il ful.

Jithaūuel—it-toffiħ t'Adam u il cromb tal ġidra.

Jiddaccar—il ħarrub.

Jingabar—il bjad.

Fir-raba sakūi:

Tinzara—il bkajla.

Jithaūuel—iż-żebbuġ, il sprag il kakoċċ.

Jinkala—il cannamiel, il kara franciż.

Jitūieldu—il ħrief.

IŻ-ZAGHFRAN.

F'xi postijet tal Gżira tagħna, bħalma huma daūċ li jinsabu ma dūar il Buscett u had-Dingli u fuk tal Ghōlja, issir ūehida certa qūalitā ta Żaghfran, li isejjħulha *Crocus longiflorus*. Il fjur ta daż-żaghfran jingama min-nies tar-Rabat ta li Mdina, ta had-Dingli, u tas-Siggieūi, biex minnu jieħdu il ħajtiet taż-żaghfran, fejn ūara li inixxfuhom jisserveū bihom għall bżonnijet tad-dar. Izda daż-żaghfran hu ta qūalitā actar baxxa minn dac li il Bottānici isejjħu *Crocus sativus*, għal proprietā tieghu ftiit rotob u ftiit ħelūin. Dan l'aħħar żaghfran, li isir mingħajr ħidma fil Grecja u fis-Sirja, illum kieghed jintagħmel f'bosta lochijet tal Italja, speċjalment fil provincja ta Aqūila, f'Napli; u fil campanja ta Aggira, fi Skallija; u f'Malta ucoll isir ūisk tajjeb. Ix-xitla taż-żaghfran trid art xotta u ħaffa, u li tcun tajjba chemm imissha; f'Novembru dix-xitla tkabbeż il fjuri kabel il ūerak, u tati ġabra ta xi 36 ukija (użin) cull toonna raba.

Ma hemmx bżonn li icun tal aħjar qūalitā ir-raba għaż-żaghfran; basta li icun imdemmel tajjeb b'demel misjur, kabel ma tibda ix-xogħol. L'eūuel xogħol ghandu isir biex

takla kalgha l'art mill'aħjar li tista, u jecc hemm bżonn ta zeūġ għażkiet tajjba. Il basal taż-żaghfran ghandu jithaūuel f'Settembru ġo gandott li għandec tiftaħ minn tūl il għalka, fond xi-xiber, u tbighed ūiehed mill'ieħor xiber u nofs. F'kieħ il gandott għandec tizra dan il basal fi tliet flanni, xorta ūaħda bghid minn xulxin. Ūara li, b'dan il mōd, tcun żrajt dan il basal, tarġa tiftaħ gandott ieħor bħal tal eūuel, u bit-trab tieghu tghatti il gandott ta kabel, u hecc tibka tagħmel sachemm tispicċa ir-raba li trid tizra biħ.

Chif tagħmel l'eūuel xita, li biha jispona u jitla iż-żaghfran, hemm bżonn li tati għażka lill'art. Minn din ix-xita, infatti, tal ħarifa, li aħna icollna ūisk imūaħħra, jiddependi għamil il fjuri tieghu; imma intant il gemgħa taż-żaghfran issir dejjem fl'aħħar ta Novembru; kis li icun fil-ghodu, fittex l'eūuel il fjuri, u imbghad ħu il ħjut taħhom, li huma il prodott veru taż-żaghfran. Chif jispicċa il fjur, il ūerak jibda jakbeż u jicber.

F'Dicembru tarġa tatiħ nakxa ohra u fittex tghatti bit-trab ir-rimi ċhejchen tieghu, biex hecc actar jixien il basal. L'aħjar mghażka għal dan ix-xogħol hi dic li hi magħmula bħal zeūġ krun.

Tliet snin iddum il mizirgha taż-żaghfran; fit-tieni u fit-tielet sena il ūieċ icun icbar. Fit-tieni u fl'aħħar sena l'għażik ghandu isir chif tagħmel l'eūuel xita ta Settembru, biex jitneħħa il ħaxix li jinbet. Fit-tielet sena, ghandu, imbghad, jinkala mill'art il basal tieghu, meta jinxef il ūerak, u jikighed f'loc niexef, sa chemm jasal żmien it-taħūil tieghu. Kabel ma jithaūuel dan il basal, hemm bżonn tneħħilu ir-rita ta barra; tista tizirghu f'li stess raba, imma ūara li ighaddu għaxar snin.

Mil fjur collu taż-żaghfran, tliet ħajtiet biss huma tajjba: u daūn sofor, issibhom f'nofs il fjur u iservu għall'affari tad-dar. Ūara li taklaħhom minn nofs il fjur u tnaddafhom tajjeb, għandec, imbghad, tħallihom jinxfu fi rūieħ, u hecc niexfin tbieħhom. Il bidūi icollu klieħ sabiħ. W.

Fiex it-taljan ma jakbilx mal-malti

(*jissocta man-numru 33*)

Il-consonanti tan-nofs, f'għerk ta' tlieta, taħbat fl-omma l-bieċa l-cbira bejn zeūġ vocali. Ara:—(1) *kābad, ħāsel, dāħal, sēbah, gībēd, xōrob*; (2) *ħāres, bierec, kārār*; (3) *sabūħ, ħafūf, kadīm*; (4) *fāħal, xīber, sēker, gīsem, tifel*. U ngħidu "l-bieċa l-cbira" għax hemm ommiet (*) b'għerk ta' tliet consonanti li l-fostanija minnhom ma hi bejn zeūġ vocali. Ara: (1) *ksār, ċchien, ħxien, sūied, djiek, bjād, tjieb, tūāl*; (2) *fkār, cbir, tūāl, rkār*.

Ma' daūn l-ommiet hemm xi uħud li l-consonanti fostanija tagħhom hi *għ*, li, billi għandha leħinha dghajjef, il-ūidna ma turiniex jecc għandhiex tinchiteb bejn zeūġ vocali, jeū bejn vocali u consonanti, jeū bejn consonanti u vocali; jigifieri jecc għandniex nictbu, ngħidu aħna, *bāghat* bħal *kābad*; *bāghat* bħal *kārār* jeū *bgħāt* bħal *ksār*. Imma f'dan naslu minn triek ohra:—

(1) Il-particip ta' *kābad* hu *makbūd*; ta' *kārār* hu *mkārār*; *ksār* u sħabu collha ma għandhomx particip: jinkdeū b'dac ta' *kāssar* u sħabu. Ta' sura ūaħda ma' *makbūd* hemm il-participi *mibghūt, mixghūt, mizghūt, mimghūt, mibghūd, mizghūd*, li jingħażlu minn participi ohra mil-vocali *ū* u l'accent imcarcar ta' fukha: l-omma tagħhom għalhecc hi *bāghat, xēghel, zāghad, māghad, bāghad*, ta' sura ūaħda ma' *kābad*, jigifieri b'nofs accent.

(*) *Ommiet* ma tinkarax bħal *ommijiet*. Ta' l-eūuel fiha zeūġ taksimiet (om-miet) u hi plural ta' *omma*: ta' l-aħħar fiha tliet taksimiet (om-mi-jiet) u hi il-plural ta' *omm*.

(2) Omma b'accent imcarcar bħal, ngħidu aħna, *kārār, bierec*, ma tieħux kabilha vocali, imma consonanti: ara *nkārār, tkārār, jkārār, nbierec, tbierec, jbierec*; vocali kabilha teħodha omma ta' nofs accent: ara *kābad, fērak* li jagħmlu *ākbad, ofrok*. Għalhecc *ōbghod, ōkghod, ixghel, ūbghat, ōmghod, ūzghod*, għandhom b'omma *bāghad, kāghad, xēghel, bāghat, māghad, zāghad*: jigifieri b'accent nofsi bħal *kābad, fērak*.

L-għerk ta' tliet consonanti f'omma ta' nofs accent u f'omma ta' vocali ūaħda u accent imcarcar, joctor billi jtenni l-consonanti tan-nofs: ara *kābad, gībēd, fērak, nīzel*, li jsiru *kābbad, gēbbēd, ferrak, nīzzel*; ara ucoll *ksār, tūāl, bjād, sūied, ħxien, djiek*, li jsiru *kāssar, tāūūal, bājjad, sēūūed, ħaxxen, dējjak*.

Il-*għ* izda ma tigi katt imtennija: għalhecc dac li ma jistax iseħħ bil-consonanti tan-nofs, jidħol għalih l'accent, billi minn nofs accent jinbidel f'accent imcarcar. Dan jigri fil-verbi, *bāghad* u *kāghad*, li jnisslu *bāghad, kieghed*, bħal ma *bierec, fērak*, barra milli jtennu l-consonanti tan-nofs, jbiddu l'accent, u hecc inisslu ūcoll *bierec, fierak*. Ta' sura ūaħda, ma' daūn ta' accent imcarcar, għandna ūcoll *gāghal* u *gieghel*, li jisūeū xorta ūaħda.

(*Jissocta*)

G. VASSALLO.

Hsieb ta Bilbla.

Bilbla chienet tittajjar
Fil ghōli tas-smeūūiet,
Bis-sieħeb taħha ħdejha
U ūiehed mill'ulied,
X'ħin f'dakka ceċċic semgħet
U lemħet arjuplan;
Imbghad lir-ragel mghaġġba
Staksietu: X'inhu dan?
U l'ieħor dlone ūegibha:
«Dan meecanismu cbir,
Li il bniedem ħolok issa,
Biex jista bħalna itir;
U seū minn art għall ohra
Isiefer jista biħ
F'ankas chemm ili ngħidlec,
Bla ma jinchedd mir-rif.»
Għal dan il cliem tas-sieħeb,
Bakgħet b'ħalkha mistuh,
Għaliex f'ħajjitha collha
Bħal dac katt ma rat tluħ.
Imbghad, hi bexxket fommha
U dan ghergret fil ħin:
«Il baħar, l'art u l'ajru
Collha 'ssa tal bniedmin!»
X'ħin dac li lil din għaġġeb
Le baka iżjed ifakka,
Izda l'isfel għar-rasu
Lemħitu niezel f'dakka.
«Oh, ħares, sieħeb, ħares!
Għidli x'inhu li ġara?!
Actarx li dac l'imbierec
Itir għadu ma dara!»
«Le, xejn minn dana collu,
Għax naf biż-żejjed jena:
Mita li *scrū* jithassar,
Minn hadd ma tigiħ ħniena.
Jaħtieġ li tibka niezel
Għar-rasec fuk il blat,
Jeū l'isfel f'kieħ il baħar
U tibka bla nifs fgat!»
Haūneħc il Bilbla saffret
Tisfira seū fil ħin,
Li biha donnha riedet
Il ħajr trodd lill HANIN,
Għaliex Hu lilha ħalak
Għall'ajru bla *mutur*!
Inkss hi *scrū* ma għandha
U tista fejn trid tmur!

EMM. QUATTROMANI.

Il-Mahtab: is-Sigar.

(*Jissocia man-numru 34*)

Missierijietna chienu jhaūūlu ūisk sigar cbar. Fix-xaghri, ta' sicūt jinsabu ūejbiet shaħ ta' raba llanat u lanijiet fondi mal-kasba, u hecc tūal u ūiesghin illi jilħku jithaūūlu fihom fuk hamsin žeuġ dūieli, f-žeuġ indani. Bla dubju daūc il-lanijiet ma chienux canali tad-drenagġ bħal daūc li ked jagħmlilna l-gvern.

Tabilhakk il il-gvern ked ihaūūel hafna sigar collimchien u jonfok xebgħa flejjes: coll-fejn isib tokba jdeffsilha ūaħda jeū tnejn; izda billi il gvern tagħna missier hanin (bħal ma fl-aħħar mill-aħħar għandhom icunu l-gvernijiet collha) ma jhaūūelx sigar, ngħidu aħna tal-laring, chif jagħmlu Skallija, għax pricu jibza' li ir-rieħa taż-żahar tūagġa r-ras lil xi nies u tmarradhom, bħalma marradhom il halib tal-moghħa! Il gvern għalhecc ma jhaūūelx hlief sigar *bagħlin*...

"Billi (*) dina l-art hi ūisk tajjba u il bdieua tagħna jistgħu jbigħu tajjeb f-Malta l-frot-tijiet, jixrak li huma ma jittrascuraūx il-hidma tas-sigar. Haūn (*) jicbru u jagħmlu hafna s-sigar tal-haūh, tat-tuffieħ, tal-langas, tal-għankabar, tat-tin, tal-laring, tan-naspli, tal-harrub, u hecc: l-għaliex immela ma jithaūūlux bosta minnhom ma tul il-hitan tas-sejjeħ biex hecc icunu mharsin mir-rieħ? Izda biex daūn is-sigar jatu hafna, hemm bżonn li mita ūieħed ihaūūilhom jagħmel hofra ūasa u ibazzarha tajjeb. Imbghad coll-sentejn jizra ma' dūarhom silla jeū xnien, gulbiena, ful, u maż-żerrigħa jati l-*perfosfat*. (†) Mita dina tinbet u tcun sejra toħroġ in-nūar, għandu jagħzakħa hecc ħadra u jgħattiha bit-trab. B-dan il-mōd (li stess ħaġa ngħidu għad-dūieli) is-sigar jieħdu r-ruħ; saħansitra t-trab ibiddel il-leūn u jsir aħjar għax-xogħol u actar għammiel."

G. MICALLEF.

Ma dūar il Gżira.

Nhar il gimgha, mal *Carola*, jasal Monsinjur Heylen, President tal *Cumitat Permanenti* tal Cungressi Eūcaristici Universali.

—La darba, chif chitbilna *S. F.* tal Isla, haūn hafna li jixtieku jifhmu aħjar *x'in hu proprjament il Cungress Eūcaristicu*, għad li jidrhilna li s'issa għedna actar minn cull-ħadd fuku, għamilna ħsieb ingibu fil *Habib* tal gimgha id-dieħla dac li kāl, fl'aħħar għadd tad-*Devot ta Marija*, il *Cumitat ta Għaūdex*: aħna nistkarru li ma nafux infissru aħjar minn hecc *x'in huma il Cungressi Eūcaristici* u nittamaū li *S. F.* u shabu jōħorġu cuntenti. Id-*Devot ta Marija*, imbierec minn dic il gāūhra ta Iskof li hu Monsinjur Camilleri, gieħ u žina tal Ordni Agustinjan, u dirett bi hrara u ħabta cbira mil ħabib tagħna Dun Anton Vella ta Għaūdex, ilu jōħroġ 25 sena u mingħajr xejn dubju hu ūaħda mill'aħjar *gāzetti sagri* li għandna bil Malti. Hakku cull tifħir għal dic ir-rabta ta klub li kankal u heġġeġ bejn il Maltin u il Għaūdxin, biex icunu actar ħaġa ūaħda fil festi tal *Cungress Eūcaristicu*: u aħna, halli dejjem nuru izjed lill hutna ta Għaūdex chemm hi minnha dic ir-rabta, infaccru līlu u līlhom li Monsinjur Dun Giuseppe Farrugia, Vigarju tal Iskof Camilleri u Prelat mill'actar imsemmija għall gherf u għall heġġa tiegħu f'dic u f'din il Gżira, hu ucoll ūieħed mil *Membri tal Cumitat Esecutiv*, bħalma hu il Vigarju ta Malta.

(*) Mehud mil-conferenza li chien għamel fis-sala ta l'Uirja, Għaūdex, fl-1901, il-Prof. Dun Ang Caneo, cappillan ta' Mestrino, Padova.

(*) U għaliex mhux Malta ūcoll?

(†) *Anidride fosforica* = cubrit.

—Ma ūiegibniex bil mictub lis-Sur *Joe*, chif talabna, għax dac li għandna ngħidulu xtakna ngħiduhulu bil fomm: mis-siegha sa't-tlieta, isibna cull-jum l'uffizzju tagħna.

—Collha sbieħ u ta fejda cbira il cotba tal *Moghħija taż-Żmien*, li il Commendatur Galea kieghed jōħroġ ūieħed f'ūieħed b'dic il hrara 'mkaddsa tiegħu għall gid u id-daūl tal Poplu: imma dan tal aħħar — *Il Carità f' Malta u Għaūdex* — fejn huma miġburin il grajja ta li *Stituti tal Carità*, bir-ritratti ta chemm Maltin ħadmu u ħabircu għalihom — għaxxakna għal-collox. Mil Venerabbli Adelaide Cini u Fra Diegu sa' l Marchis Bugeja u il Canonicu Dun Frangisc Bonnici, hemm litanija tūila tal *Benefatturi tal Fokra*: litanija li tibka sejra issemmi daūc collha li għadhom s'issa, ħajjin u mimlijin bil ghomor, jeū jonfku gidhom jeū jaħdmu bid-dehen taħhom għall proximu: imma, biex dic il litanija tcun shiħa, jonksu isem u ritratt, li għal-xejn il karrejja ifittxuhom fin-Numru 121 tal *Moghħija taż-Żmien*, għad li huma mill'actar magħrufa u maħbuba: l'isem u ir-ritratt ta li stess Commendatur Galea. Akraūħ tajjeb dac il ctieb: hobbu daūc in-nies li hemm imsemmija fih: u židu intom, bil kima collha, dac l'isem li jonkos, għax hu ūieħed mill'akūa fosthom Nafu x'aħna ngħidu.

—Il Karrejja tal *Habib* li għandhom il vōt għall Cunsilieri tal Gvern fl'*Eūūel* u fil *Hames Distrett*, jibkghu imūiddba li il granet biex jatu il vōt huma għada, l'erbgħa, u pitghada, il ħamis, mit-8 ta fil-ghodu sa nofs in-nhar u mit-3 sa 's-7 u nofs ta fil għaxija. Fid-Distretti l'oħra m'hemmx votazjoni.

—L'articlu ta *E. F.*, imħabba in-nukkas tal ūisa, icollna nissoctaūħ darb'oħra.

Ma dūar id-dinja.

Balcani—L'ieħen Stat, il Montenegro, ta il miēca tal gūerra contra it-Turchija. Fis-sebgha tax-xahar iddichiara il gūerra u bedgħu jatu minnufih.

Il *Montenegro*, taħt il Princep Danilo, għandu 50 elf ruħ.

Il *Bulgarja*, taħt erba' generali, għandha 470 elf ruħ.

Is-*Serbja*, taħt il cmand tal Princep Giorg, għandha 200 elf ruħ.

Il *Grecja*, bil Princep Costantinu bħala Generalissimu, tghodd 155 elf, bin-nies li sejrin mil gzejjer li għandhom taħt it-Toroc.

Il *Macedoni*, li irvellaū, ighoddu ma dūar 200 elf.

It-*Turchija* tista icollha fuk miljun ruħ.

Biex jehdu il posizzjoni li għandu il Montenegro, icollhom bżonn ta 500 elf ruħ. Meta ir-Re Nicola u il Princep Mircu telku għall frontiera, il poplu feraħ ūisk bihom, fost li sparar tal canuni u id-dakk tal kniepel.

Il Princep Pietru, l'ieħen tifel tar-Re Nicola, spara l'eūūel tir contra it-toroc, li ūara 21 minuta chellhom iciedu posthom u jargħghu jidħlu fit-Turchija.

Il Montenegrini ħadu il muntanja Detchic, u il fortizza Tuza; kabdu erba' canuni; u l'uffizzjali u is-soldati cedeū l'armi.

Il Bulgari f'Dospat chienu mitfughin l'ura mit-Toroc.

Aūstrja—Il gvern talab ħdax il miljun lira biex jixtri xcubetti, canuni tal muntanja, areoplani u affarijiet oħra tal gūerra.

Germanja—Tilfet b'ħasra cbira l'aħjar Ambaxxatur li chellha, il Baruni Marshall, li dām žmien tūil Custantinopli; f'it xhur

ilu, giē mibghut Londra u miet daūn il granet, f'B aden, fejn chien għall cura.

Italja—It-tabib tal Papa, Professur Giuseppe Petacci, miet daūn il granet.

L'aūtomobbli tar-Re għal-ftit ma giex imfarrac mit-tram, fil belt ta Piza.

Il flotta spiss tidher fejn l'isoli toroc. Hemm jiggereū tnxal il frejgata.

Il gvern, per mezz tal Germanja, giē mgharraf li it-Toroc sejrin jilliberaū il membri tal Missjoni Sforza, f'Dejbat; u għalhecc ir-Re ordna li icunu liberati il prigjunieri toroc li m'humieħ suldati.

Fi f'it granet oħra sejrin jinfethu f'Ruma li Schejfel għall bniet u għas-subien, tfal tal fkar. Geū mibnija mil kalb hanina tal maħbub Papa Piju X. Jistgħu jidħlu elfejn tifel. Il bini tala fejn Porta Angelica ma genb il Vatican.

Id-direttur ta gurnal *La Libertà* giē mgholi mil Papa bħala President Generali tal *Unjoni Cattolica fl'Italja*.

Inghilterra—Deodora Monarch, il *Bull-dog* l'actar icreħ fid-dinja, imbieħ elf lira u ħaduħ New York. Dan il chelb rebah fuk 500 premju fl'esposizzjonijet tal annimali.

Saru sperimenti ta canun li jispara ūaħdu. Fi 15 il minuta, gibed elfejn, sitt-mija u tnejn u sebghin (2,672) tir, mingħajr ma saħan xejn jeū thassret il mira. Dan il canun jizen 15 ir-ratal u jista jaħdmu ragel ūieħed biss.

Fil Parlament, il Ministru Grey iddichiara li l'affarijiet tal Balcani ħuma ūisk corōħ, imma il Potenzi jibkghu ja għmlu id-dmir taħhom għall paci.

W.

MOGHDIJA TAŻ-ŻMIEN.

GHIDLI X'IN HU.

1. Cull-ħadd bħali għad isir.
2. Jena cont, issa m'għadnix.
3. Huta jen u m'inhieħ cbir.
4. Ūara nibka, ma nigrix.
5. Il bliet halli, tcun fi ħdāni:
6. Il ghajxien jen nati shiħ.
7. Ūaħdi biss għandec tarani.

Daż-żmien dlonc niftacru fih.

PIJU-MARIJA GAŪCI.

L'ACCREXXITTIV FALZ chien:

Fergha-Ferghun.

Giebuħ tajjeb: mil Belt, ir-Rev. Dun G. G., is-Sinjura Caterina Borg, is-Sinjura T. Mizzi u is-Sinjuri Piju Marija Gaūci u C. Grixti — mil Hamrun, ir-Rev. Canonicu Saliba—u minn Għaūdex (ir-*Rabat*) C. A. u (*San-Laurenz*) is-Sur Dūardu Grima.)

Akraū:—m'illum il-kuddiem, billi il *Habib* sejjer jibda jōħroġ jumejn kabel, it-tifsir tal loġhob jaħtieġ jinbghat sa nhar is-Sibt fil-ghodu.

Nitolbu scūza lil daūc it-tliet Sinjuri li ma gibniex isimhom il gimgha l'oħra, għalvolja chienu bagħtulna tifsira tajjba u fil ħin. Min ħa l'ittri minn idejn ir-ragel tal *Posta*, għoġbu jinsihom f'butu xi ħaġa fuk tliet ti jem. Imma nittamaū li ma jargax!

Akraū! Akraū!

L'imsieħbin tal *Unjoni Cattolica* li jafu idokku xi strument, jinsabu mitlubin jatu isimhom u ighidu xi strument idokku, biex tista tingħakad bejniethom *Classi Musicali*.